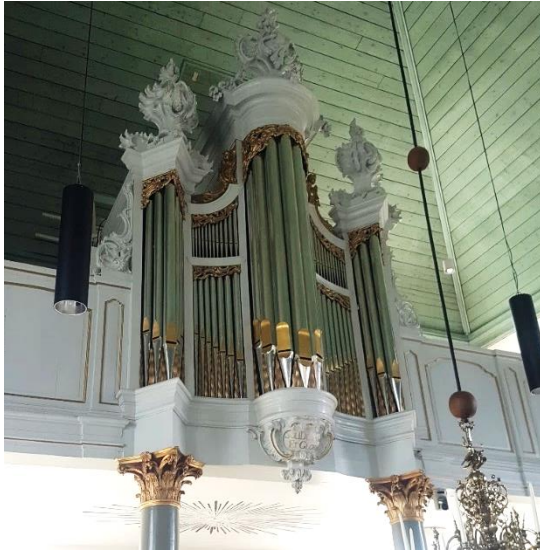

Orgels in Oosterhout

Wie het thema van deze flyer "Orgels in Oosterhout" hoort, fronsst wellicht even de wenkbrauwen. Bij het woord 'monumenten' wordt immers meestal alleen gedacht aan gebouwen. Maar ook orgels zijn vaak ware monumenten. Wie het woord orgel hoort denkt waarschijnlijk meteen aan een kerk. Aan zo'n fraai aanzicht van een houten kas met pijpen van verschillende vorm en makelij. En terecht, want de Oosterhoutse kerken en kloosters herbergen nog heel wat van die fraaie en monumentale orgels. Maar Oosterhout kende in het verleden ook de nodige dansorgels. Eén daarvan is nog overgebleven en doet nu dienst als straatorgel: het Abrahamorgel.

In deze flyer, uitgebracht op initiatief van de Stichting Ludens, wordt kort ingegaan op de geschiedenis van de orgels en een overzicht gegeven van het **Oosterhoutse orgelbestand** anno **2021**.

Een uitgebreider overzicht waarin ook wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis en werking van het pijporgel in het algemeen, is te vinden op de website: www.stichtingludens.nl

DE OUDSTE ORGELS IN OOSTERHOUT

Al in de vijftiende eeuw werden in de grotere Brabantse kerken pijporgels gebouwd met twee klavieren en een pedaalklavier. Zo rond 1600 bloeide in en om 's-Hertogenbosch een orgelbouwcultuur, die sterke invloed had op de hele verdere orgelbouw.

Het is dus vrijwel zeker dat in 1648, toen bij de Vrede van Munster de Oosterhoutse Basiliek Sint-Jan een protestantse kerk werd, er een orgel in die kerk stond. In het begin was het protestantisme zo streng dat orgelbegeleiding in de kerkdiensten vaak niet werd toegestaan. Uit mededelingen aan het stadsbestuur blijkt dat dit ook voor de Oosterhoutse protestanten gold: zij zongen rond 1750 zonder orgelbegeleiding.

Intussen hadden de katholieken in de Rulstraat een schuurkerk laten bouwen. Zij hadden daar al vrij snel een orgel staan; misschien al voor 1722. In ieder geval kochten zij in dat jaar een tweedehands orgeltje uit Delft en lieten dat in de kerk in Oosterhout plaatsen door Jacobus Zeemans van wie in Brabant nog enkele orgels bewaard zijn gebleven. Dit orgel voldeed blijkbaar niet zo goed, want na dertig jaar was het aan vervanging toe.

In 1753 bestelden de katholieken een nieuw orgel bij een man, die uit een bekende Vlaamse orgelbouwersfamilie stamde: Jean Moreau uit Rotterdam. Van deze familie Moreau zijn nu nog maar zes orgels bewaard gebleven: naast 'ons' orgel in Oosterhout, staan er nog orgels in Baarland, Elburg, Ezinge en Gameren. Het mooiste orgel dat van hem bewaard is, werd in 1736 in de Sint-Janskerk van Gouda gebouwd: het staat daar nog steeds. Het nieuwe orgel in Oosterhout werd prachtig versierd met snijwerk en verguldsel, gemaakt door de Antwerpse beeldhouwer Willem Dübblens.

Deze aankoop was voor de protestanten waarschijnlijk een doorn in het oog. Binnen enkele jaren dienden zij een verzoek in bij de schout en schepenen om subsidie voor een orgel in de Basiliek Sint Jan. In 1756 kregen ze toestemming om er een te laten bouwen, en we! door een van de beste orgelbouwers van de achttiende eeuw: Johann Bätz uit Utrecht. Dit orgel werd natuurlijk net iets groter dan dat van de katholieken. Toch hadden zowel dit orgel als dat van de katholieken slechts één klavier, dus ze waren meer voor de begeleiding gebouwd dan voor virtuoos orgelspel.

In 1809 kwam er een grote verandering in deze situatie. In dat jaar werd de Basilliek Sint Jan aan de katholieken teruggegeven. Het Bätz-orgel bleef in de kerk staan; de protestanten mochten het niet meenemen, want het was betaald door kerkgoederen te verkopen. Aan de Rulstraat lieten de protestanten een nieuwe kerk bouwen, de huidige Vredeskerk. Na moeizaam overleg en veel loven en bieden kochten zij het Moreau-orgel uit de katholieke schuurkerk en plaatsten dat in hun nieuwe kerk.

VREDESKERK

Het orgel van Moreau uit 1753 staat nu nog steeds in de Vredeskerk. Omdat de protestantse gemeente in Oosterhout niet erg groot was, heeft ze na die tijd nooit veel aan kerk en orgel laten doen. Het orgel werd o.a. in 1902 door Maarschalkerweerd enigszins uitgebreid, maar het bleef een bescheiden instrument. In de jaren zestig van de vorige eeuw werd begonnen met een ingrijpende restauratie, die uiteindelijk tien jaar zou gaan duren. Door zijn ouderdom en door de restauratie is het Moreau-orgel één van de meest waardevolle orgels in Oosterhout.

De klank geeft een duidelijk idee van het kunstenaarschap van Moreau en van de restaurateur, Van Vulpen uit Utrecht. Een sprankelende toon (met een duidelijke Vlaamse tongval) en vele registratie-mogelijkheden (een volledig uitgebouwd prestantenkoor én fluitenkoor, aangevuld met drie vulstemmen en twee tongwerken) maken dit eenklaviersorgel geschikt voor eredienst en concerten, zeker na de uitbreiding . In 2011 is het orgel uitgebreid met twee zelfstandige pedaalregisters door orgelmakerij Pels & Van Leeuwen. Deze uitbreiding zorgt voor een veel voller geluid en biedt meer mogelijkheden bij de ondersteuning van de samenzang en voor concerten.

Manuaal C-c'''		Pedaal C-d' (aangehangen)
Prestant	8'	Subbas 16'
Holpijp	8'	Bourdon 8'
Octaaf	4'	
Gedekte Fluit	4'	
Nasat	2 2/3'	Werktuiglijke registers
Octaaf	2'	Tremulant
Klijn Fluijt	2'	
Flageolet	1'	
Sesquialter	II sterk	
Cornet (v.a. cis')	V sterk	
Mixtuur	III sterk	
Trompet (B/D)	8'	
Vox Humana	8'	

BASILIEK SINT-JAN

Het Bätz-orgel is aan het eind van de vorige eeuw uit de Basiliek Sint Jan verdwenen. Nadat het orgel in 1809 in het bezit van de katholieken kwam toen deze de Basiliek Sint Jan weer terugkregen, heeft het in het begin best voldaan. Dat veranderde echter in de tweede helft van de negentiende eeuw, Oosterhout was toen behoorlijk groot aan het worden. De Sint Jan - destijds de enige parochiekerk in de stad - werd al snel te klein. Daarom besloot men de kerk te vergroten. Het Bätz-orgel voldeed niet meer; het was niet ontworpen voor zo'n grote ruimte en het begon te verslijten.

Het kerkbestuur bestelde daarom in 1889 een groot tweeklaviers instrument bij orgelbouwer Maarschalkerweerd in Utrecht. Het orgel werd in twee delen opgesteld tegen de zijmuren van het koor, in de toren. Zo bleef het uitzicht op het fraaie glas-in-loodraam van de toren toch zichtbaar. Er werd een nieuwe elektrische speelmechaniek toegepast, wat in die tijd bepaald een novum was. Deze mechaniek moest tien jaar later al vervangen worden, omdat er nog geen stabiele stroomvoorziening in de kerk aanwezig was: men werkte met batterijen, met alle gedoe van dien. Gelukkig verwijderde men de oude mechaniek niet. Eind jaren '60 was het orgel aan groot onderhoud toe. Omdat dit het nodige zou kosten én omdat de liturgievernieuwingen van Vaticanum II ervoor zorgden dat het zangkoor voortaan beneden in de kerk moest gaan zingen, liet men het oude orgel voor wat het was.

Toen begin jaren '70 een nieuwe trap naar de orgelzolder werd aangelegd, zaagde men zelfs stukken van het orgel weg...het was toen definitief onbespeelbaar geworden. Met inspanningen van velen kon het orgel in de periode 2005-2006 weer geheel gerestaureerd worden in de oorspronkelijke staat door Elbertse Orgelmakers uit Soest. Ook de elektrische speeltractuur kon weer in ere worden hersteld zodat het Maarschalkerweerdorgel het enige orgel in Nederland is dat nog het oorspronkelijke, elektrische aandrijfwerk bezit. Ook alle ruim 1600 orgelpijpen

en de speeltafel zijn nog origineel. De Frans-romantische klank van het orgel wordt alomt geroemd. Om het orgel ook tijdens concerten te laten horen is na de restauratie de Stichting Ludens opgericht die jaarlijks een concertserie organiseert, waaronder de Marktconcerten in de zomermaanden (zie: www.stichtingludens.nl).

Hoofdwerk (I) C-f''		Réciet (II) C-f''		Pedaal C-d'	
Prestant	8'	Holpijp	8'	Open Subbas	16'
Bourdon	16'	Gamba	8'	Octaafbas	8'
Prestant (vanaf g0)	16'	Voix Céleste	8'	Violoncel	8'
Roerfluit	8'	Flûte harmonique	8'	Bazuin	16'
Violon	8'	Roerfluit	4'		
Prestant	4'	Salicet	4'	Koppelingen	
Flûte octaviante	4'	Cornet	I-III	I+II, Ped+I, Ped+II, I+II	16'
*Quintfluit	6'	Basson-Hobo	8'		
*Quint	3'			Werktuiglijke registers	
*Woudfluit	2'			Tremolo (Réciet)	
*Mixtuur	III-V			Ventiel	
*Cornet (vanaf c')	V			Combinatietrede HW (met *)	
*Trompet	8'			Zweltrede (Positief)	

Omdat men bij de diensten toch over een orgel moest kunnen beschikken, werd in 1977 een kleiner orgel aangeschaft. Dat orgel is gebouwd door Verschueren uit Heythuysen dat momenteel dienst doet als koororgel. Destijds was het orgel een van de vernieuwende instrumenten waarbij teruggerepen werd op de klank van de Vlaamse barokorgels. Kenmerkend voor het orgel is de mooie afgeronde, maar vurige klank van met name de Trompet en de Cornet.

Hoofdwerk (I) C-g'''		Nevenwerk (II) C-g'''		Pedaal C-f
Prestant	8'	Gedekt	8'	Subbas 16'
Gedekt*	8'	Roerfluit	4'	
Octaaf	4'	Fluit	2'	Koppelingen
Mixtuur	III-IV	Cornet Disc.	II	I+II, Ped+I, Ped+II
Trompet Bas	8'			
Trompet Disc.	8'			

* = transmissie Man II

ORGELS IN DE OVERIGE “STADSKERKEN”

Ook in overige “stadskerken” zijn orgels te vinden. Inmiddels is een aantal kerken (o.a. **Mariakerk**, **Nazarethkerk**, **Patersefkerk** en **Heilig Hartkerk**) afgebroken of heeft een andere bestemming gekregen. Het Dekker-orgel (1916) van de Mariakerk staat tegenwoordig in Engelen, het Verschuerenorgel (1965) van de Nazarethkerk kreeg een tweede leven als koororgel in de kathedraal van Vaison-la-Romaine (Frankrijk), het Van der Kleij-orgel (1910) kreeg een plaats in de H. Laurentiuskerk te Dongen en van het Müller-orgel (1892) van de Heilig Hartkerk bestaat alleen nog de orgelkas nog: die staat in Princenhage.

Het orgel in de **St. Antoniuskerk** aan de Ridderstraat is in 1923 gebouwd door Vermeulen uit Weert. Dit tweeklaviers instrument werd in 1998 gereviiseerd, maar omdat het orgel weinig gebruikt werd, raakte het orgel steeds slechter bespeelbaar. In 2016 is de Antoniuskerk aan de eredienst onttrokken en wachten kerk en ook het orgel op een andere bestemming.

Kort na de bouw van de **Verrijzeniskerk** aan de Vondellaan werd er (in 1968) een mechanische orgel van Vermeulen uit Alkmaar geplaatst. Het heeft een klavier en een zelfstandig pedaal en telt acht registers. De kas van het orgel heeft een vrij strakke vorm, die goed aansluit bij de rest van het interieur van de kerk. Het orgel in de Verrijzeniskerk heeft een mooie klank.

Manuaal C-g'''

- Bourdon 8'
- Salicionaal (v.a. c) 8'
- Prestant 4'
- Roerfluit 4'
- Kwint 2 2/3'
- Flageolet 2'
- Mixtuur III sterk

Pedaal C-f

- Subbas 16'

Werktuiglijke registers

- Pedaalkoppel
- Mechanische registercombinatie (instelbaar)

DE KERKDORPEN

De Oosterhoutse kerkdorpen Dorst, Oosteind en Den Hout hebben ieder hun eigen kerk. En elk van die kerken heeft ook weer zijn eigen orgel.

In de kerk van de **St. Jan de Doper in Oosteind** bouwde de Oosterhouter Huibert Cornelis van der Aa samen met zijn broer Jan in 1860 een orgel. Ze hadden een jaar eerder al een orgel voor het seminarie in Hoeven gemaakt. Huibert was de orgeldeskundige, want hij had enkele jaren bij bekende orgelbouwers in Brussel en Den Bosch gewerkt. Daar leerde hij het vak. Toch bouwde hij nadat het Oosteindse orgel gereed was geen enkel orgel meer. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het feit dat zijn broer Jan in het jaar waarin het Oosteindse orgel gebouwd werd kwam te overlijden. Maar het kan ook zijn dat de concurrentie van de grote orgelmakerijen te overweldigend was. Huibert van der Aa ging allerlei beroepen uitoefenen en eindigde zijn leven als boekhandelaar en drukker in Oosterhout. Oosteind heeft dus een tamelijk uniek orgel. De prachtige kas, die is versierd met fijn snijwerk, kan wedijveren met de mooiste orgels uit de omgeving.

De bouwstijl is laatbarok met een duidelijk Belgische invloed. Men vermoedt dat het pijpwerk niet door Van der Aa zelf werd vervaardigd, maar door zijn leermeester Johannes Vollebregt uit Den Bosch.

In de jaren vijftig is het hele mechaniek van het orgel veranderd, waardoor de spelmogelijkheden werden vergroot (er zijn nu twee manualen in plaats van een), maar waardoor ook historisch materiaal is verdwenen. Bij een orgel gaat het natuurlijk -

zals bij alle muziekinstrumenten - allereerst om de klank, maar vormgeving en speelmechaniek doen ook veel. En klank- en orgelkast van het Oosteindse orgel zijn zeer de moeite waard. Bij het onderhoud in 2021 werd duidelijk dat het orgel aan een grote restauratie toe is.

Hoofdwerk (I) C-g'''		Zwelwerk (II) C-g'''		Pedaal C-f	
Prestant	8'	Roerfluit	8'	Subbas*	16'
Bourdon	16'	Salicionaal	8'	Gedektbas*	8'
Bourdon	8'	Gemshoorn	4'		
Octaaf	4'	Quint	3'	Koppelingen	
Fluit	4'	Koraal	2'	I+II, Ped+I, Ped+II, I+II	16'
Superoctaaf	2'			P+II	4'
Cornet disc.	V				
Trompet	8'				

* = transmissie Bourdon 16'

Het eerste orgel in de **Sint Marcoen kerk in Dorst** werd in 1913 gebouwd door de firma Vermeulen uit Weert. Oorspronkelijk stond het orgel in de torenruimte, maar in de jaren zestig werd het "naar beneden" gehaald. Het was een bescheiden orgel met 5 registers. De kas was wel heel groot, omdat men er bij de bouw vanuit is gegaan dat het in de loop der jaren nog uitgebreid zou moeten kunnen worden. Omdat het orgel niet goed meer functioneerde, is in 1994 achter het bestaande front het orgel van de afgebroken Driesprongkerk in Breda geplaatst.

Dat orgel was in 1947 door de Fa. Verschueren (opus 164) hersteld van oorlogsschade en van een nieuw noodfront voorzien. De kern bleek echter veel ouder: de windlade en 1/3 deel van het pijpwerk dateren uit de 18e eeuw. Deze overplaatsing is door de toenmalige pastoor Paul de Maat, samen met organist Wout Kalkman en Jochem van Velthoven (inmiddels pastoor!) in eigen beheer uitgevoerd.

Het huidige orgel heeft één manuaal met 12 registers en een pedaal met 2 registers. Vanwege het historisch materiaal van onbekende herkomst, is een restauratie aan te bevelen.

Een overzicht van de registers en de herkomst van het pijpwerk van dit bijzondere orgel.

Manuaal C-f''

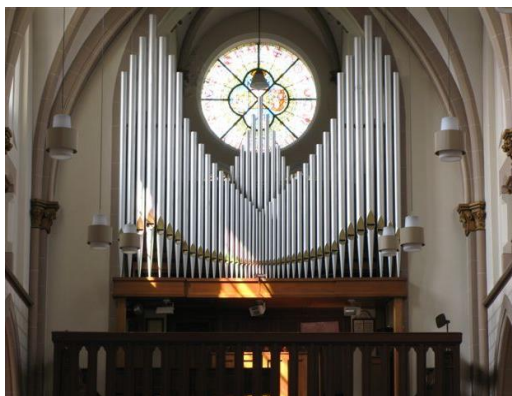
Prestant	8'	<i>uit het oude 'Vermeulen' orgel van Dorst</i>
Bourdon	8'	<i>eind 18e eeuw</i>
Octaaf	4'	<i>deels uit 18e eeuw, deels begin 20ste eeuw</i>
Gamba	8'	<i>begin 20ste eeuw (was Cornet V)</i>
Celeste	8'	<i>begin 20ste eeuw (op plaats van een onbekend register)</i>
Doublet	2'	<i>18e eeuw</i>
Terts	1 3/5'	<i>begin 20ste eeuw</i>
Superoctaf	1'	<i>deels uit 18e eeuw, deels begin 20ste eeuw</i>
Mixtuur	II-III	<i>begin 20ste eeuw</i>
Quint	2 2/3'	<i>begin 20ste eeuw, deels van zink</i>
Fluit	4'	<i>begin 20ste eeuw, deels van zink</i>
Hobo	8'	<i>eerste helft 19e eeuw</i>
Tremulant		

Pedaal C-d' (aangehangen)

Subbas	16'	<i>begin 20ste eeuw, deel hout en deel zink</i>
Octaafbass	8'	<i>begin 20ste eeuw, geheel van zink</i>

Heeft Dorst een klein en bescheiden orgel; in de **H. Corneliuskerk van Den Hout** treft men precies het tegenovergestelde aan. Hier staat een vrij groot orgel met twee manualen, een vrij pedaal en 21 registers. Het orgel werd in 1950 gebouwd door Pels uit Alkmaar. Tijdens de restauratie van de kerk in de jaren '80 is het orgel buiten gebruik en opgeslagen geweest. Het heeft daarvan flink te lijden gehad. Een speciaal daartoe in het leven geroepen adviescommissie heeft in de jaren na de restauratie van de kerk gezocht naar de meest gunstige manier van herstel van het orgel. Deze restauratie is in 1991 uitgevoerd door Nijssen & Zn. uit Wolphaartsdijk.

Sindsdien is het orgel in zijn oude glorie hersteld en biedt het weer tal van mogelijkheden; zowel voor de begeleiding in de erediensten als voor orgelconcerten. In 2016 is ook deze kerk aan de eredienst onttrokken en zal worden verkocht aan de Stichting d'Houtse Kerk die voor de kerk een maatschappelijke invulling gaan ontwikkelen in de

vorm van onderwijs, cultuur, welzijn en zorg. Bij de toekomstige culturele activiteiten kan het orgel – dat de stichting in bruikleen heeft verkregen – een prima rol vervullen.

Hoofdwerk (I) C-g'''

Prestant	8'
Salicionaal	8'
Holpijp	8'
Octaaf	4'
Quint	2 2/3'
Octaaf	2'
Mixtuur	III-V
Trompet	8'

Zwelwerk (II) C-g'''

Prestant	8'
Viola di Gamba	8'
Holpijp	8'
Prestant	4'
Blokfluit	4'
Nasard	2 2/3'
Woudfluit	2'
Terts	1 3/5'
Hobo	8'
Tremolo	

Pedaal C-f

Subbas	16'
Octaaf	8'
Gedekt	8' (unit)
Koraal	4' (unit)

Koppelingen

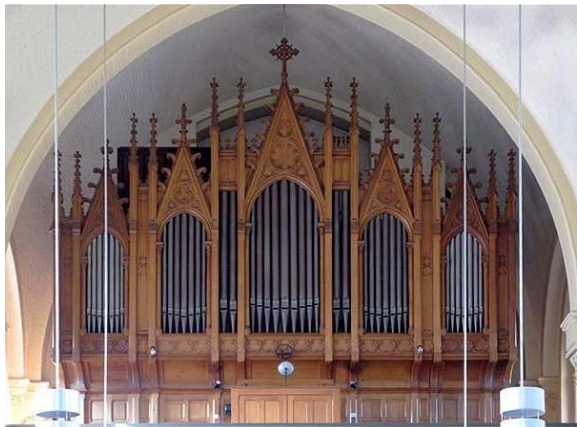
I+II, Ped+I, Ped+II, I+II	16'
II+II	16'

Speelhulpen: 1 vrije combinatie, 5 vaste combinaties (p - mf - f - ff - tutti), Automatisch pedaal, Generaal crescendo.

ORGELS IN DE KLOOSTERS

Aan de oostkant van Oosterhout ligt het gebied dat in de volksmond de naam "Heilige Driehoek" heeft: een gebied, waar op korte afstand van elkaar drie bijzondere kloosters te vinden zijn. Elk van die kloosters heeft zijn eigen geschiedenis. En daarin zit ook de geschiedenis van hun kerkorgels.

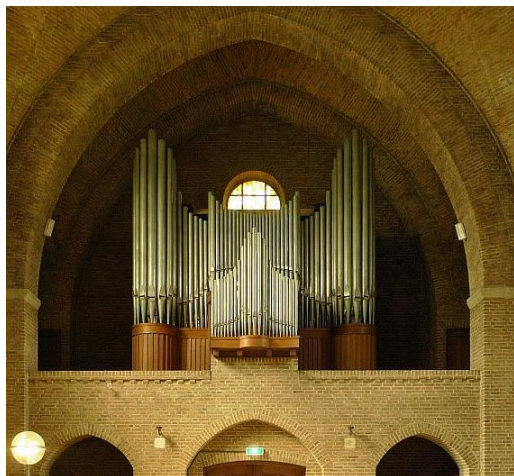
Het oudste en mooiste orgel in de kloosters is dat van de **Onze Lieve Vrouwe Abdij** van de Benedictinessen. Deze zusters waren in het begin van deze eeuw uit Frankrijk verjaagd en lieten in Oosterhout een klooster bouwen. Ze bestelden een orgel bij een van de beroemdste Franse orgelbouwers van die tijd, Cavallé-Coll uit Parijs. Het fraaie laatromantische orgel, gebouwd in een neogotische kas, werd in 1913 geplaatst. Het telde twee manualen, een vrij pedaal met in totaal 20 registers. Helaas bleek het oorspronkelijke mechaniek niet bestand tegen ons klimaat. De zusters verzochten Mutin (de schoonzoon van Cavallé-Coll, die de zaak voortgezet heeft) het orgel te komen repareren. Deze zag daar echter door oorlogsomstandigheden - Frankrijk was nadrukkelijk betrokken in de 1e wereldoorlog - geen kans toe. Het duurde tot 1931 voor er een nieuw mechaniek geplaatst werd. Bouwer hiervan was Pels uit Alkmaar. Hij vergrootte ook de orgelkas van drie naar vijf velden, omdat het pijpwerk als vanaf de bouw vrijwel niet te stemmen was, omdat de orgelkas te krap bemeten was. Het orgel kreeg een nieuwe speeltafel, maar de prachtige klank verradt de Franse afkomst. In 1972 werd het orgel door Pels helemaal gereviseerd en op een aantal punten gewijzigd. Zo kreeg het orgel 2 nieuwe registers die de uitvoering van barokmuziek mogelijk moesten maken. In 1992 is het opnieuw schoongemaakt en bijgesteld. Na de verbouwing van klooster in kapel in 2021, zal ook het orgel schoongemaakt worden. Er zijn plannen om de wijzigingen van 1972 dan deels ongedaan te maken.

Grand'Orgue (I) C-g^{'''}		Récit Expressif (II)		Pedaal C-f	
Prestant	8'	Prestant	4'	Fluitbas	16'
Bourdon	16'	Nachthoorn	8'	Subbas (Tr. Man I)	16'
Flûte Harmonique	8'	Dulciane	8'		
Gambe	8'	Voix Céleste	8'	Koppelingen	
Bourdon	8'	Flûte Octaviante	4'	I+II, Ped+I, Ped+II, I+II	16'
Fluit	4'	Nasard	2 2/3'	II+II	16'
Octaaf	4'	Woudfluit	2'	Speelhulpen: 2 vrije combinaties, 5 vaste combinaties (p - mf - f - ff - tutti), Automatisch pedaal, Generaal crescendo.	
Octaaf	2'	Terts	1 3/5'		
Mixtuur	III-V	Basson	16'		
Hobo	8'	Hobo	8'		
		Tremolo			

De 'Franse Paters' -de Benedictijnen van de in 1907 gestichte **Sint- Paulusabdij**- lieten in 1925 een orgel bouwen door Pels uit Alkmaar. In 1952 werd dit orgel uitgebreid. Vier jaar later, in 1956. kwam de definitieve kerk van de abdij gereed. Men wist dat het oude orgel de grote kerk niet kon "vullen". Daarom werd nog in datzelfde jaar een nieuw orgel geplaatst door Pels.

Achter in de kerk werd een groot orgel (het grootste in de gemeente Oosterhout) geplaatst, terwijl tegen de zijwand van de kerk -vlakbij de koorbanken- een koororgel aangebracht werd. Dit koororgel is meer speciaal voor de begeleiding bedoeld. Beide orgels worden bediend vanaf dezelfde speeltafel. Het grote orgel telt drie manualen en is gebouwd in Franse Barokstijl (het waren immers de 'Franse

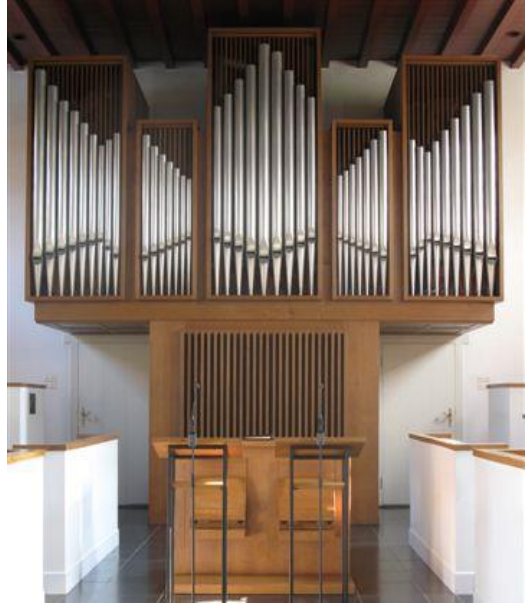
Paters'). Om niet vijf manualen (drie voor het grote orgel en twee voor het koororgel) te hoeven construeren, heeft men gekozen voor een elektrische tractuur. Met het indrukken van een knop kunnen twee manualen van het grote orgel worden losgekoppeld en aangesloten op het koororgel. Het hoofdorgel telt 35 registers en een aantal afleidingen. In 1999 vond voor de laatste keer groot onderhoud plaats.

In 2006 zijn de Benedictijnen verhuisd naar Zorgcentrum Zuiderhout en wordt de abdij bewoond door de Gemeenschap Chemin Neuf. Helaas is het orgel de afgelopen jaren niet zo goed onderhouden, waardoor het momenteel in slechte staat verkeert. Het grondige opknapbeurt is voor het grootste orgel van Oosterhout hard nodig!

Hoofdwerk (I) C-g^{'''}		Positief (II) C-g^{'''}		Bovenwerk (III) C-g^{'''}	
Prestant	16'	Gemshoorn	8'	Prestant	8'
Prestant	8'	Quintadeen	8'	Roerfluit	8'
Holpijp	8'	Prestant	4'	Prestant	4'
Octaaf	4'	Fluit	4'	Fluit	4'
Fluit (unit Holpijp)	4'	Nachthoorn	2'	Nasard	2 2/3'
Octaaf	2'	Sesquialter	II	Zwegel	2'
Mixtuur	V-	Mixtuur	III	Terts	1 3/5'
Mixtuur	VIII	Kromhoorn	8'	Larigot	1 1/3'
Mixtuur	III-IV			Cornet (unit)	V
Cornet	V			Trompet	8'
Trompet	8'			Regaal	4'
				Tremulant	
Pedaal C-f		Koororgel Man I		Koppelingen	
Prestant (tr. I)	16'	Fluit (unit)		I+II, I+III, II+III, P+I,	
Subbas	16'	8'- 4'- 2 2/3' - 2'		Pd+II, P+III, P+III 4'	
Octaaf (unit)	8'				
Gemshoorn (tr. II)	8'	Koororgel Man II		Speelhulpen: o.a. Set-	
Italiaanse Prestant (unit)	4'	Spitsfluit (unit)		zer, koortoon, Vrij in-	
Trompet (tr. III)	8'	8'- 4'- 2'- 1 1/3'		stelbaar Automatisch	
				pedaal, Mixturen af,	
		Pedaal koororgel		Tongwerken af, Tutti.	
		Bas 16, Fluit 8-4-2			
		(Unit)			

De zusters Norbertinessen van **Sint Catharinadal** lieten in 1966 bij de vernieuwing van de kerk het oude orgel, dat Maarschalkerweerd uit Utrecht in 1896 voor hen had gebouwd, door een nieuw orgel van Vermeulen uit Weert vervangen. Het éénklaviers orgeltje van Maarschalkerweerd kreeg een tweede leven in een kloosterkapel in Gemert.

Het nieuwe orgel kreeg twee manualen en zelfstandig pedaal. Als adviseur bij het ontwerp was de bekende Belgische organist, componist en orgeldocent Flor Peeters betrokken: de dispositie is geënt op neobarokke principes. Om reden van plaatsgebrek heeft men de tractuur elektrisch gemaakt en de speeltafel los van het orgel gezet. Dat neemt niet weg dat het orgel bijzonder verfijnd klinkt en met zijn 17 stemmen nogal wat mogelijkheden biedt. Helaas is de akoestiek van de kapel nogal droog: zou deze beter zijn, dan zou het orgel nóg beter tot zijn recht komen.

Hoofdwerk (I) C-g^{'''}

Prestant	8'
Holpijp	8'
Octaaf	4'
Nachthoorn	2'
Sesquialter	II
Mixtuur	III

Zwelwerk (II) C-g^{'''}

Wilgenpijp	8'
Holpijp	8'
Blokfluit	4'
Prestant	2'
Quint	1 1/3'
Cimbel	III
Schalmei	8'
Tremolo	

Pedaal C-f

Subbas	16'
Fluit	8'
Octaaf	4'
Sordun	16'

Koppelingen

I+II, Ped+I, Ped+II

Speelhulpen: 1 vrije combinatie, 3 deelbare combinaties, tutti, tongwerken af, Automatisch pedaal.

ABRAHAMORGEL

Naast orgels in kerken en kloosters kent de Oosterhout ook een stadsorgel: het Abrahamorgel. Dit draaiorgel is eigendom van de Gemeente Oosterhout en het beheer is in handen van een aparte stichting (www.abrahamorgel.nl). Een draaiorgel is in feite een automatisch pijporgel vaak toegevoegd met slagwerk.

Het orgel werd in 1925 als dansorgel gebouwd door Arthur Bursens te Antwerpen. In 1966 speelde het orgel voor het eerst in Oosterhout. Bij het afscheid als gemeenteraadslid schonk Leo Wellens het Abrahamorgel aan de Gemeente Oosterhout. In 1979 was het orgel aan een algehele revisie toe. Met behulp van Juniorkamer Oosterhout werd het orgel omgebouwd tot straatorgel terwijl er tevens nieuwe registers en pijpen werden toegevoegd.

In 2021 heeft het orgel een eigen stalling gekregen. Deze bevindt zich in het museum Oud Oosterhout gelegen aan de Bredaseweg te Oosterhout. Als het orgel niet op pad is in Oosterhout en omstreken, is het aldaar tijdens openingstijden te bewonderen.

LITERATUUR

De tekst van deze flyer is gebaseerd op de bijdrage van de heer C.H. van Homeijer aan de Monumentklapper voor het jaar 1992. Bij het actualiseren van zijn bijdrage is door de Stichting Ludens dankbaar gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- Brochure “Het Maarschalkerweerdorgel in de Basiliek St. Jan de Doper in Oosterhout”, samengesteld door de heer Sjef Kock (oktober 2006);
- De boeken “Brabants Orgelbezit” (1975) en “Repertorium van orgels en orgelmakers in Noord-Brabant omstreeks 1900” van Dr. Frans Jespers.
- Informatie te vinden op de websites van de Brabantse Orgelfederatie (www.brabantorgel.nl), de heer Piet Bron (www.orgbase.com) en de heer Janco Schout (www.orgelsite.nl).

Stichting Ludens, september 2021